

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

תשובה עילאה ותשובה תתאה

אבל כאן רומז לנו הרב לעניין מיוחד אף יותר.

"כשמסתכלים הסתכלות רוחנית,

ומכירים שהעינים הרוחניות סתומות הן". אדם המתבונן בעצמו מרגיש את הקשיים הנ"ל ויודע שהן "מפני פגמי הנפש, שגרמו העוונות". הוא מצטער על דבר זה מתוך "הצער של מעוט האורה". הוא מצטער שאינו זוכה לדבקות,

בידינו להגדיר

זאת כתפיסה

המנחה של

הישיבה שלנו:

"לפי שאין לומד

אותה אלא מי

שאוהב את

הקב"ה בכל

נפשו ומאודו"

סתומה מעכבת את האור העליון. שבאמת ירגיש את האור השורה על הנשמה, האור השורה על האדם, המתהלך בשלימות יותר ביותר.

אדם הרוצה לחזור בתשובה, הרוצה שיפתחו לו הסתימות, שלא יהיה לו שום מעכב. שידע לאהוב את הזולת, שידע להאיר פנים לזולת. שתהיה לו נשמה מאירה. צריך להצטער על מעשיו, שבגללם אין הוא זוכה לאור גדול זה.

הרב רומז לעניין עמוק מאוד: "זהו הדרך לבוא לתשובה עליונה, תשובה דחזקתא לחפאקה על כל עובדין". הרב נוקט בלשון הזוהר הקדוש בפרשת ויקהל³. ציטוט זה מתייחס

הרב כותב בספרו אורות התשובה¹, סעיף נפלא ומיוחד שקשור לעניינים בהם אנו עוסקים:

"כשמסתכלים הסתכלות

רוחנית, ומכירים שהעינים

הרוחניות סתומות הן מפני פגמי

הנפש, שגרמו העוונות, ומתוך הצער

של מעוט האורה מתחרטים על

החטאים בכלל ובפרט, וחפצים בכל

לב לטהר את המעשים והמידות על

מכוניהם, כדי שלא תשאיר עוד

הסתומה מעקבת את האור העליון

מלחזר בתוכיות הנשמה החושבת.

זהו הדרך לבוא לתשובה עליונה,

תשובה דחזקתא לחפאקה על כל

עובדין".

הרב מלמד אותנו כאן לימוד גדול ויסודי לעניין תשובה, המופיע פעמים רבות באורות התשובה.

כאשר מתבוננים, קשה להבין מדוע

אנו מתקשים להרגיש הרגשה רוחנית,

הרגשה של שמחה בלימוד תורה, הרגשה של

התרוממות בתפילה. מדוע אנו מתקשים

להרגיש דביקות.

הסיבה לדבר היא, שלפעמים העיניים

הרוחניות שלנו סתומות ממעשים שאינם

נעשו כראוי. וכולנו בני אדם.

כל עבירה חוסמת ומונעת את האור הא-לוקי

מלחזור אל הנשמה. וז"ל הרב²:

"הנני רואה איך העוונות הם

עומדים כמחיצה נגד האור הבהיר

הא-להי, הזורח בך וזקרו על כל

נשמה".

³ דף רי"ד, ע"ב, וז"ל: "והיני מלי כד לא עבד תיובתא שלימתא. תיובתא דאיהי אתחזקתא לחפאקה על כל עובדין".

¹ פרק י"ד, סעיף א'.

² שם בפרק ז', סעיף ה'.

לשאלה גדולה מאוד, וצריך להבין את פשר הדברים.

פעמים רבות נאמר בזהר הקדוש פגם הברית, עניין ימי שובבי"ם, הוא דבר שלא מועילה בו תשובה.

ובכל זאת, מובא בספרים שיש סתירה בתוך הזהר הקדוש. שכן, במקומות אחרים כותב הזהר הקדוש שיש תשובה לפגם הברית ותשובה זו מועילה. ובאמת, כעובדי ה', יש להקשות, הכיצד ייתכן שתשובה אינה מועילה?! המענה לקושיה זו, כמו שיתברר בהמשך, הוא שיש שני סוגי תשובות. ישנה תשובה תיתאה וישנה תשובה עילאה.

הרב מסביר שתשובה תיתאה אינה

מועילה. אולם תשובה עילאה כן מועילה. המתבונן מבין שהוא חסום וסתום רוחנית בגלל פגמי נפשו. מצטער הוא על הדבר ומאוד רוצה לתקנו. אבל קשה לו והוא אינו מצליח. רוצה הוא שיפתחו לו שערי אורה, ומאוד רוצה להרגיש את

הקב"ה ברא אור מיוחד, ואור זה נמצא בתורה שבע"פ. שם נגזר האור הגדול שבעולם, וכדי לגלות אותו צריך לעבוד קשה. שם נמצא האור, שם נמצאת השמחה ושם נמצא האושר!

ריבונו של עולם. רצון זה הוא הדרך שתוביל אותו לתשובה עילאה. תשובה עליונה הראויה לחפות על כל עובדין, על כל מעשים. גם מעשים שכתוב עליהם שאין בהם תשובה.

אכן אדם עלול להיות סתום בשכלו ובהרגשותיו הרוחניים. אולם כשהוא מתבונן בשכלו, בליבו, על העונש הגדול ביותר שהוא "זוכה" לו, כשהוא מתבונן על הרגשת הריחוק מריבונו של עולם, הוא מבין שזה הרבה יותר גדול מעונש אחר, אפילו מעונש גשמי. הרגשת הריחוק מריבונו של עולם זהו עונש רוחני. אדם המצטער על שהוא מתרחק מריבונו של עולם ואעפ"כ רוצה להתקרב אליו, רוצה שיפתחו לו העיניים הרוחניות ע"מ שיוכל ליהנות מתוס', ע"מ שיוכל

ליהנות מסוגיה. אדם השואף להרגיש אחר תפילה את ההרגשה הנפלאה לדבר עם ריבונו של עולם. שהרי אם היה מדבר עם סתם פקיד זוטר, ראש עיר, הוא היה מרגיש הרגשה מיוחדת. וכעת אחר שדיבר עם מלך מלכי המלכים וביקש ממנו שיעזור לו בכל העניינים ויעזור לכלל ישראל, הוא אמור להרגיש הרגשה עליונה, הרגשה עילאית. אדם זה מוביל עצמו לתשובה עילאה, "תשובה דחזיא לחפאה על כל עובדין".

ואלו הם הדברים שכותב בעל התניא באגרת התשובה.⁴

שואל בעל התניא, איך ניתן לומר שאין תשובה על פגם הברית? והלא מצינו תשובה אף על עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים?! משיב בעל התניא, שיש תשובה המועילה והיא תשובה עילאה.

צריך להתבונן מהי תשובה עילאה ומה כוונת הדברים. ומתוך כך לזכות באורות גדולים לנשמה שלנו, לעצמנו, למשפחות שלנו, לכלל ישראל.

בעל התניא באגרת התשובה⁵ מצוטט את הזוה"ק המובא בפרשת נשא:⁶

"דתשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא בְּדְחִילו וְרְחִימו דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא"⁷.

תרגום הדברים, 'תשובה עילאה הוא שיעסוק בתורה ביראה ובאהבה'.

ובפרק ט' מוסיף בעל התניא:

"...לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא...".

וצ"ל מה מיוחד בזה?

תשובה תיתאה זו תשובה מיראה ותשובה עילאה זו תשובה מאהבה.⁸ וכן כתב

⁴ פרק ד'.

⁵ פרק ח'.

⁶ רעיא מהימנא דף קכ"ב, ע"א.

⁷ המשך המשפט המובא בזהר: "וְלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס".

⁸ כן נראה לבאר בס"ד וכן נראה באורות התורה פרק ו' סעיף ג'.

למעלה, רגליהם בארץ אבל הם נמצאים בשמיים. רבי שמעון בר יוחאי מגלה לנו, שאם רוצים להתקרב לקב"ה, זוהי תשובה מאהבה. תשובה זו מתקיימת ע"י לימוד התורה בדחילו ורחימו. דִּתְעַסֵּק בְּאוֹרֵי תֵּא בְּדַחִילוֹ וְרַחִימוֹ. לימוד תורה מתוך יחס של כבוד לתורה, מתוך יחס של הערכה לתורה ומתוך יחס של דחילו ורחימו, יראה ואהבה.

נדמה לי שאפשר לחבר זאת למדרש נפלא. ישנו מדרש תנחומא בפרשת נח¹¹ העוסק ביחס שבין תורה שבכתב לתורה שבע"פ:

"לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה ... וזו היא תורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחשך שנאמר הָעֵם הַהֲלִיכִים בְּחֹשֶׁךְ רָאוּ אור גדול¹² אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והתר בטמא ובטהור ... ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנאמר וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵיתָא הָקֵר¹³ זוהי תורה שבעל פה".

איתא במס' סנהדרין¹⁴: "בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם¹⁵ אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבלי". קשה ללומדה ויש בה צער גדול, שמשולה היא לחושך.

המדרש עומד כאן על סתירה גדולה וידועה, המובאת במס' שבת¹⁶, ובתוס' שם¹⁷. "ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם". כל ילד בגן, הגדל בדרך התורה, יודע שעם ישראל ענה לקב"ה "נעשה ונשמע". כל ילד יודע שעם ישראל קיבלו את התורה ברצון. א"כ במה כפה הקב"ה את עם

ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו תקנת השבין⁹:

"... בתשובה מאהבה תשובה עילאה, תשובה דאתחזיא לחפאה על כל עובדוי".

אותו זוהר שהביא הרב זצ"ל הנ"ל, כתב ר' צדוק בתקנת השבין.

תשובה מאהבה זוהי תשובה עילאה, שהיא תשובה שראויה לחפאה על כל עובדוי.

אדם הרוצה לשוב משום שהוא ירא משכר ועונש, זו יראה נמוכה שהמסילת ישרים¹⁰ אומר עליה שהיא יראת ההמון. טוב מאוד כשיש זאת וגרוע מאוד כשאין זאת, אבל אין יראה זו מובילה לתשובה הנצרכת לתיקון פגם הברית. המסילת ישרים מציין שלוש דרגות בבני אדם. יש את ההמון, יש את הפחותים ויש את שלמי הדעת. ההמון מבינים עונש, שבת. אבל זו תשובה תיתאה. תשובה עילאה היא, הרצון לשוב מתוך הכרה והבנה שיש בה אהבת האמת, רצון להתקרב לריבונו של עולם, להתקרב לאמת, רצון לעשות את הדברים מתוך שלימות. זוהי תשובה מאהבה של שלמי הדעת שעליה מדבר בעל המסילת ישרים.

העושה דבר מתוך שלימות, ההולך לצבא מתוך שלימות ולא מתוך מחשבת רווח, הלומד תורה מתוך שלימות, אחר שביירר לעצמו שזו האמת, המניח תפילין כי זו האמת, הוא בדרגה הרבה יותר עליונה מאותו אדם העושה זאת משבט, מפחד מסוים.

אדם הרוצה להתקרב אל רבונו של עולם, רוצה להסיר את כל המחיצות. כמה שמח אב הרואה את ילדו שהתרחק ממנו, מנסה להתקרב אליו. אמנם אי אפשר לומר זאת כלפי מעלה ממש, אבל עניין זה קיים לצורך הבנתנו ושלימותנו. כמה יתן אב לבנו לכשיגלה שבנו חפץ להתקרב אליו?.

הזוהר הקדוש גילה לנו גילוי עליון. יש בעולם, בישראל, נשמות גדולות שחיות

⁹ אות י"ב, ד"ה "ושבעה ימים שבין ראש השנה". עמ' קל"ז עמודה ימנית בהוצאת מקור הספרים.
¹⁰ פרק ד', בדרך קניית הזהירות, ד"ה "אך ההערה".

¹¹ סימן ג'.
¹² ישעיה פרק ט', פס' א'.
¹³ שמות פרק י"ט, פס' י"ז.
¹⁴ דף כ"ד ע"א.
¹⁵ איכה פרק ג', פס' ו'.
¹⁶ דף פ"ח ע"א.
¹⁷ ד"ה כפה עליהן.

ישראל? עונה המדרש תנחומא שהקב"ה כפה אותם על תורה שבע"פ:

"... ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט. אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

אני מקווה שאחר שיחה זו, משפט זה יחרט בראש שלנו. בידנו להגדיר זאת כתפיסה המנחה של הישיבה שלנו: "לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו".

תורה שבע"פ לומד מי שאוהב את הקב"ה, ועל זה נהרגים יהודים בכל הדורות. על שמע ישראל ועל ואהבת את ה' א-להיך. על מה נהרג רועי קליין הי"ד? על ואהבת את ה' א-להיך. על יחוד ה' שיווד דרך האהבה.

מהי האהבה? האהבה היא ואהבת את ה' א-להיך. ע"י לימוד התורה שבע"פ. "היא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו". יש בה צער גדול ונידוד שינה. לימוד תורה שבע"פ מצריך עמל גדול. זה קשה וצריך לעמול, אבל זה עניינו של אדם בעולם הזה. "אָדָם לְעַמֵּל יוֹגֵד"¹⁸. הקב"ה ברא אור מיוחד, ואור זה נמצא בתורה שבע"פ. שם נגנו האור הגדול שבעולם, וכדי לגלות אותו צריך לעבוד קשה. שם נמצא האור, שם נמצאת השמחה ושם נמצא האושר.

שמעתי מאחד מגדולי הדור פעם, דבר נפלא מאוד. 'אין מתנות חניס ברוח, ברוחניות'. בגשמיות יש מתנות חניס. כאשר אדם עמל בתורה שבע"פ למרות שקשה לו, הוא מגלה שהוא עבד לריבונו של עולם. הרי

מהי התורה? התורה היא גילוי שמו של הקב"ה. גילוי שכינה שנמצאת בתוך התורה עצמה. ומי שעמל בתורה הוא מגלה שהוא אוהב את הקב"ה כי זהו רצונו של ריבונו של עולם, להתגלות אלינו ע"י התורה. "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו". וכתב הטור¹⁹:

"אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. פירוש, תורת אמת היא תורה שבכתב וחיי עולם נטע בתוכנו היא תורה שבעל פה".

עמל, עמל, עמל!

בשיחה זו הארנו משהו חדש שכולם יודעים. עמל מתוך ראיית אמת, עמל מתוך שאדם אוהב, זו אהבה, בדחילו ורחימו. מתוך שמבין בשכלו את ערך הדברים.

לפיכך כתב הרב באורות התשובה הנזכרים, שאם אדם רוצה שייפתחו לו הסתימות הרוחניות, והוא רוצה להתקרב לריבונו של עולם, הוא צריך לרצות להתקרב, ורצון זה יפתח לו את השערים. אף אם הסיבה קשה לתיקון והוא מרגיש מרוחק.

זוהי תשובה מאהבה. תשובה מאהבה היינו מרצון, היינו מהכרה. וזה מוביל לתשובה עילאה, שמתוך כך מבין שעליו להידבק בתורה.

לימוד התורה הוא עצם ההדבקות בקב"ה. לימוד מתוך רצון להתקשר לריבונו של עולם. דביקות זו נבנית ע"י עבודה בהכרת ריבונו של עולם, והיא שתחבר אותנו אל האמת מצד שהיא אמת. כמו דרכם של שלמי הדעת שמלמד אותנו הרמח"ל במסילת ישרים.

¹⁹ או"ח סימן קל"ט.

¹⁸ איוב פרק ה', פס' ז'.